

ZELDZAAM BOEKJE LEIDT NAAR PROMINENTE JOODSE PROF

Auteurs **René Maassen** en **Wim Rakhorst**

Emil Starkenstein was een gerenommeerde Joodse farmacoloog, die in het bezit was van een uniek boekje over geneesmiddeldoseringen en een schilderij dat op de jaarlijkse kalender verscheen van wat toen nog de NMP heette, de Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie.

Onder de boeken in het bezit van de Stichting Farmaceutisch Erfgoed bevindt zich een bijzonder exemplaar, niet alleen vanwege de inhoud, maar ook vanwege een vorige eigenaar.

Het betreft *Der kleine Liebreich* van Otho Aquila, uit 1892, een speels en volledig op rijm geschreven boekje over de maximaaldoseringen van geneesmiddelen [1].

De naam van de auteur blijkt een pseudoniem te zijn voor Otto Adler (Aquila betekent adelaar in het Latijn). De titel verwijst naar een lijvig werk van Oscar Liebreich, *Compendium der Arzneiverordnung*. Het is een zeldzaam boekje dat, volgens de website worldcat.org, verder slechts in één bibliotheek in Berlijn is te vinden.

Ex libris

In het boekje bevindt zich een ex libris, dat toebehoorde aan de bekende Joodse farmacoloog Emil Starkenstein [2]. Hij was hoogleraar in Praag en vluchtte in 1938, na de Duitse bezetting van Tsjechië, met zijn gezin naar Nederland. Hier vond hij werk bij de Amsterdamse Chinine Fabriek (ACF). Hij publiceerde diverse werken over kinine en derivaten, geneesmiddelen die door de ACF werden geproduceerd [3].

In 1941 werd Starkenstein gedeporteerd naar concentratiekamp Mauthausen, waar hij in 1942 werd vermoord. Zijn vrouw en dochter overleefden de oorlog. Het lot van zijn zoon is onbekend, maar hij kwam vermoedelijk om in Oekraïne. Na de oorlog droeg zijn vrouw Starkensteins archief over aan de universiteit van Praag; zijn boeken belandden op uiteenlopende plekken wereldwijd [4]. Starkenstein stond in Nederland in contact met prominente

te apothekers, zoals J. Kok, de directeur van de ACF en latere hoogleraar. Waarschijnlijk kende hij ook prof. P. van der Wielen, de samensteller van de jaarlijkse NMP-kalender. De kalender van 1941 bevat een schilderij van Willem van Mieris, waarop een apotheker staat afgebeeld (zie afbeelding). Dit schilderij was eigendom van Starkenstein.

Via professor Mart van Lieburg kwamen wij in contact met Starkensteins kleinzoon, neuroloog Walter van Emde Boas. Hij bezoekt regelmatig het Trefpunt in Urk, waar wij hem het boekje konden tonen. Ons aanbod om het boekje – tenslotte familiebezit – mee te nemen sloeg hij af. Hij vond dat het op de juiste plek is bij de Stichting Farmaceutisch Erfgoed in Urk. ■

René Maassen en Wim Rakhorst zijn vrijwilligers bij Stichting Farmaceutisch Erfgoed.

Zie voor de literatuurreferenties: pw.nl.

SCHILDERIJ UIT HET BEZIT VAN EMIL STARKENSTEIN WAAROP EEN APOTHEKER IS AFGEBEELD, DAT IN 1941 DE NMP-KALENDER SIERDE.